

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

4. juni 2009*

I sag C-243/08,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Budaörsi Városi Bíróság (Ungarn) ved afgørelse af 22. maj 2008, indgået til Domstolen den 2. juni 2008, i sagen:

Pannon GSM Zrt

mod

Erzsébet Sustikné Győrfi,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, K. Lenaerts, og dommerne T. von Danwitz, R. Silva de Lapuerta (refererende dommer), E. Juhász og J. Malenovský,

* Processprog: ungarsk.

generaladvokat: V. Trstenjak
justitssekretær: fuldmægtig B. Fülöp,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 2. april 2009,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Pannon GSM Zrt ved ügyvédek J. Vitári, C. Petia og B. Bíró

- den ungarske regering ved J. Fazekas, R. Somssich, K. Borvölgyi og M. Fehér, som befuldmægtigede

- den tjekkiske regering ved M. Smolek, som befuldmægtiget

- den spanske regering ved J. López-Medel Bascones, som befuldmægtiget

- den franske regering ved B. Cabouat og R. Loosli-Surrans, som befuldmægtigede

- den østrigske regering ved C. Pesendorfer og A. Hable, som befuldmægtigede

- Det Forenede Kongeriges regering ved S. Ossowski, som befuldmægtiget, bistået af barrister T. de la Mare

- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved W. Wils og B. Simon, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- ¹ Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugerftaler (EFT L 95, s. 29, herefter »direktivet«).

- ² Anmodningen er indgivet under en sag mellem virksomheden Pannon GSM Zrt. (herefter »Pannon«) og Erzsébet Sustikné Győrfi vedrørende opfyldelsen af en telefonabonnementskontrakt, som er indgået mellem disse parter.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

3 Det følger af direktivets artikel 1, stk. 1, at dets formål er indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere.

4 Direktivets artikel 3 bestemmer:

»1. Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.

2. Et kontraktvilkår anses altid for ikke at have været genstand for individuel forhandling, når det er udarbejdet på forhånd, og forbrugeren derved ikke har haft nogen indflydelse på indholdet, navnlig i forbindelse med en standardkontrakt.

[...]

3. Bilaget indeholder en vejledende og ikke-udtømmende liste over de kontraktvilkår, der kan betegnes som urimelige.«

- 5 Dette bilags nr. 1, litra q), omhandler kontraktvilkår, hvis formål eller virkning er følgende:

»at ophæve eller indskrænke forbrugerens adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler [...]«.

- 6 Direktivets artikel 4, stk. 1, bestemmer:

»Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.«

- 7 Ordlyden af direktivets artikel 6, stk. 1, er som følger:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

8 Direktivets artikel 7, stk. 1 og 2, bestemmer følgende:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.

2. De i stk. 1 nævnte midler skal omfatte bestemmelser, i henhold til hvilke personer eller organisationer, der ifølge national lov har en legitim interesse i at beskytte forbrugerne, efter national ret kan indbringe en sag for retsmyndighederne eller de kompetente administrative myndigheder, for at disse kan afgøre, om kontraktvilkår, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse, er af urimelig karakter, og anvende egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af sådanne kontraktvilkår til ophør.«

Nationale bestemmelser

9 På tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen fandt den borgerlige lovbog i den affattelse, der følger af lov nr. CXLIX af 1997 (*Magyar Közlöny* 1997/115, herefter »den borgerlige lovbog«), og regeringens bekendtgørelse nr. 18/1999 om vilkår, der anses for at være urimelige i forbrugeraftaler (*Magyar Közlöny* 1998/8), i den version, der var gældende på tidspunktet for tvisten i hovedsagen, anvendelse.

10 I henhold til den borgerlige lovbogs artikel 209, stk. 1, kan en part gøre indsigelse over for almindelige kontraktvilkår, der anses for at være urimelige. Ifølge lovbogens

artikel 209 B, stk. 4, fastsættes det i særlige bestemmelser, hvilke vilkår der i forbrugeraftaler anses for at være urimelige. Efter gyldig indsigelse mister aftalen i henhold til den borgerlige lovbogs artikel 235, stk. 1, sin retskraft fra indgåelsestidspunktet. Indsigelsen skal i henhold til den borgerlige lovbogs artikel 236, stk. 1, meddeles den anden part skriftligt inden for en frist på et år.

- 11 Regeringens bekendtgørelse nr. 18/1999 i den version, der var gældende på tidspunktet for tvisten i hovedsagen, inddeler kontraktvilkårene i to kategorier. Under en første kategori henhører kontraktvilkår, hvis brug der er forbud imod i forbrugeraftaler, og som følgelig ipso jure er ugyldige. Den anden kategori omfatter vilkår, som betragtes som urimelige, indtil det modsatte er bevist, idet ophavsmanden til et sådant vilkår kan afkræfte denne formodning.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 12 Den 12. december 2004 indgik Erzsébet Sustikné Györfi en abonnementskontrakt med Pannon angående levering af mobiltelefonitjenesteydelser. Kontrakten var blevet indgået på grundlag af en af Pannon tilvejebragt standardkontrakt, som bestemte, at Erzsébet Sustikné Györfi ved underskrivelsen af kontrakten havde gjort sig bekendt med og accepterede de almindelige forretningsbetingelser, som fastsætter de almindelige kontraktvilkår, og som udgør en uadskillelig del af kontrakten.
- 13 I henhold til disse almindelige forretningsbetingelser anerkendte de to parter i hovedsagen, at alle retstvister, som hidrører fra abonnementsaftalen eller er forbundet hermed, skal indbringes for retten i det område, hvor Pannon har sit hjemsted. Parterne havde ikke forhandlet denne værnetingsklausul.

- 14 Eftersom Erzsébet Sustikné Győrfi ikke overholdt sine kontraktforpligtelser, anlagde Pannon under anvendelse af den nævnte klausul inkassosag ved Budaörsi Városi Bíróság, som er retten i det område, hvor selskabet har sit hjemsted.
- 15 Retten, hvor sagen var anlagt, udstedte det af Pannon begærede betalingspåbud. Erzsébet Sustikné Győrfi gjorde derefter inden for den fastsatte frist indsigelse mod betalingspåbudet, og sagen blev dermed kontradiktorisk.
- 16 Den nævnte ret påpegede, at Erzsébet Sustikné Győrfis bopæl ikke er beliggende i dens retskreds. Retten fastslog, at den faste bopæl for Erzsébet Sustikné Győrfis, som modtager invalidepension, er i Dombegyház i provinsen Békés, som ligger 275 kilometer fra Budaörs, og den præciserede, at transportmulighederne mellem Budaörs og Dombegyház er meget begrænsede, fordi der ikke er nogen direkte forbindelse med tog eller bus.
- 17 Budaörsi Városi Bíróság bemærkede, at det af de gældende procesbestemmelser fulgte, at den stedligt kompetente ret er den, hvor Erzsébet Sustikné Győrfis bopæl befinder sig, nemlig Battonyai Városi Bíróság (byretten i Battonyia).
- 18 Den forelæggende ret har forklaret, at det af loven om retsplejen i civile sager følger, at retten i den pågældende retskreds ex officio skal prøve sin stedlige kompetence. Da det imidlertid ikke drejer sig om en enekompetence, vil kompetencespørgsmålet ikke længere kunne rejses, efter at sagsøgte har indgivet sit svarskrift vedrørende tvistens genstand. Den ret, for hvilken sagen er forelagt, kan kun prøve rigtigheden af de kendsgerninger, der er påberåbt for at godtgøre dens stedlige kompetence, såfremt

påstandene er i strid med velkendte kendsgerninger eller kendsgerninger, som retten selv er bekendt med, eller såfremt påstandene er usandsynlige, eller modparten bestrider disse.

¹⁹ Budaörsi Városi Bíróság, der var i tvivl om, hvorvidt den i de almindelige kontraktvilkår i den omtvistede aftale indeholdte værnetingsklausul eventuelt var urimelig, har under disse omstændigheder besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

- »1) Skal artikel 6, stk. 1, i [...] direktiv 93/13[...], hvorefter medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, fortolkes således, at et urimeligt kontraktvilkår, som den erhvervsdrivende har fastsat, ikke er uden bindende virkning for forbrugeren ipso jure, men alene såfremt forbrugeren ved et herom fremført anbringende har anfægtet dette urimelige kontraktvilkår og har fået medhold?

- 2) Kræver forbrugerbeskyttelsen i direktiv 93/13[...], at den nationale ret — uanset hvilken procedure der følges, og om den er kontradiktorisk eller ej — ex officio skal prøve, om den for retten indbragte kontrakt indeholder urimelige vilkår, selv om det ikke er blevet gjort gældende, at kontraktvilkåret er urimeligt, og således ex officio prøver de bestemmelser, den erhvervsdrivende har fastsat, i forbindelse med kontrollen af sin egen stedlige kompetence?

- 3) Såfremt det andet spørgsmål besvares bekræftende, hvilke kriterier skal den nationale ret da tage i betragtning og foretage en afvejning af i forbindelse med denne kontrol?»

De præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

- 20 Med dette spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, hvorvidt direktivets artikel 6, stk. 1, hvorefter urimelige kontraktvilkår i en aftale, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke binder sidstnævnte, skal fortolkes således, at det kun er i tilfælde af, at forbrugeren har anfægtet et sådant vilkår og har fået medhold, at det er uden bindende virkning.
- 21 Med henblik på at besvare spørgsmålet skal det indledningsvis bemærkes, at den forpligtelse, der i henhold til direktivets artikel 6, stk. 1, pålægges medlemsstaterne, har til formål at tildele borgeren en rettighed i dennes egenskab af forbruger og bestemmer det resultat, der søges opnået med direktivet (jf. dom af 10.5.2001, sag C-144/99, Kommissionen mod Nederlandene, Sml. I, s. 3541, præmis 18, og af 7.5.2002, sag C-478/99, Kommissionen mod Sverige, Sml. I, s. 4147, præmis 16 og 18).
- 22 Den ved direktivet indførte beskyttelsesordning hviler således på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende, såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at han kan øve nogen indflydelse på disses indhold (dom af 27.6.2000, forende sager C-240/98 — C-244/98, Océano Grupo Editorial og Salvat Editores, Sml. I, s. 4941, præmis 25).

- 23 I nævnte doms præmis 26 fastslog Domstolen også, at formålet med direktivets artikel 6 ikke ville kunne nås, såfremt forbrugerne måtte anses for forpligtet til selv at gøre gældende, at et kontraktvilkår er af urimelig karakter, og at en effektiv beskyttelse af forbrugeren kun kan sikres, såfremt den nationale domstol anses for berettiget til at tage stilling til et sådant vilkår *ex officio*.
- 24 Det skal i denne forbindelse understreges, at hvis denne ret skal sikres for den nationale domstol, er det udelukket at fortolke direktivets artikel 6, stk. 1, således, at et urimeligt kontraktvilkår kun vil være uden bindende virkning for forbrugeren, når denne udtrykkeligt har anmodet herom. En sådan fortolkning ville nemlig udelukke den nationale domstols mulighed for inden for rammerne af efterprøvelsen af, om det for denne indbragte søgsmål kan antages til realitetsbehandling, og uden at forbrugeren udtrykkeligt har anmodet herom, *ex officio* at tage stilling til, om et kontraktvilkår er urimeligt.
- 25 Hvad angår retsvirkningerne af et urimeligt kontraktvilkår præciserede Domstolen i sin dom af 26. oktober 2006, *Mostaza Claro* (sag C-168/05, Sml. I, s. 10421, præmis 36), at betydningen af forbrugerbeskyttelsen har medført, at fællesskabslovgiver i direktivets artikel 6, stk. 1, har fastsat, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, »ikke binder forbrugeren«. Domstolen understregede, at dette er en bindende bestemmelse, der i betragtning af, at en af kontraktparterne befinder sig i en svagere stilling, har til hensigt at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem kontraktparternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne.
- 26 Domstolen tilføjede i nævnte doms præmis 37, at direktivet, der har til hensigt at styrke forbrugerbeskyttelsen, efter artikel 3, stk. 1, litra t), EF er en bestemmelse, der er nødvendig for udførelsen af de opgaver, som er blevet overdraget til Det Europæiske Fællesskab, og navnlig for en forbedring af levestandarden og livskvaliteten i hele Fællesskabet.

- 27 Følgelig kan udtrykket »i henhold til deres nationale lovgivning« i direktivets artikel 6, stk. 1, ikke forstås således, at det er muligt for medlemsstaterne at lade den ikke-bindende karakter af et kontraktvilkår være underlagt en betingelse som den i det første præjudicielle spørgsmål nævnte.
- 28 Følgelig skal det første spørgsmål besvares med, at direktivets artikel 6, stk. 1, skal fortolkes således, at et urimeligt kontraktvilkår ikke binder forbrugeren, og at det i denne henseende ikke er nødvendigt, at forbrugeren forudgående har anfægtet vilkåret og fået medhold.

Det andet spørgsmål

- 29 Med dette spørgsmål anmoder den forelæggende ret om Domstolens præcisering af de forpligtelser, der i medfør af direktivets bestemmelser påhviler den nationale domstol, for derved at få oplyst, hvorvidt denne domstol inden for rammerne af kontrollen af sin kompetence og uafhængigt af søgsmålets art skal prøve — om fornødent ex officio — om et kontraktvilkår er urimeligt.
- 30 Med henblik på at besvare dette spørgsmål skal det påpeges, at Domstolen i sin dom af 21. november 2002, Cofidis (sag C-473/00, Sml. I, s. 10875, præmis 34), fastslog, at den beskyttelse, direktivet tildeler forbrugerne, omfatter tilfælde, hvor en forbruger, som med en erhvervsdrivende har indgået en kontrakt med et urimeligt vilkår, afholder sig fra at påberåbe sig den urimelige karakter af vilkåret, enten fordi han er uvidende om sine rettigheder, eller fordi han viger tilbage for at gøre sine rettigheder gældende som følge af de omkostninger, en retssag vil medføre.

- 31 Opmærksomheden skal også henledes på, at Domstolen i Mostaza Claro-dommens præmis 38 fastslog, at arten og betydningen af den almene interesse, der ligger til grund for den beskyttelse, direktivet indeholder for forbrugerne, berettiger, at de nationale retsinstanser af egen drift skal efterprøve, om et kontraktvilkår er urimeligt, og dermed afhjælpe den manglende ligevægt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende.
- 32 Den ret, der behandler sagen, skal dermed sikre den effektive virkning af den beskyttelse, direktivets bestemmelser tilstræber. Den rolle, som fællesskabsretten således har givet den nationale domstol på det pågældende område, begrænser sig følgelig ikke til blot at være muligheden for at prøve, om et kontraktvilkår eventuelt måtte være urimeligt, men indebærer ligeledes forpligtelsen til ex officio at prøve dette spørgsmål, så snart den råder over de oplysninger vedrørende de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver, herunder når den kontrollerer sin egen stedlige kompetence.
- 33 Ved udførelsen af denne forpligtelse skal den nationale ret dog ikke i medfør af direktivet undlade at anvende det pågældende vilkår, hvis forbrugeren, efter at han er blevet belært af retten, ikke har til hensigt at gøre gældende, at vilkåret er urimeligt og ikke-bindende.
- 34 De særlige kendetegn ved den retssag, som inden for rammerne af national ret gennemføres mellem den erhvervsdrivende og forbrugeren, kan ikke under disse omstændigheder udgøre en faktor, som kan påvirke den retlige beskyttelse, som forbrugeren nyder i medfør af direktivets bestemmelser.
- 35 Det andet spørgsmål skal således besvares med, at den nationale ret ex officio skal undersøge, om et kontraktvilkår er urimeligt, så snart den råder over de oplysninger om de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver. Når den anser et sådant vilkår for at være urimeligt, anvender den ikke vilkåret, medmindre forbrugeren

gør indsigelse herimod. Denne forpligtelse påhviler også den nationale ret i forbindelse med kontrollen af dens egen stedlige kompetence.

Det tredje spørgsmål

- 36 Med dette spørgsmål anmoder den forelæggende ret om retningslinjer vedrørende de kriterier, som den nationale domstol skal inddrage med henblik på at vurdere, om et kontraktvilkår eventuelt er urimeligt.
- 37 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål bemærkes, at direktivets artikel 3 i relation til begrebet god tro og begrebet betydelig skævhed mellem parternes rettigheder og forpligtelser kun indeholder en abstrakt definition af, hvad der gør, at et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt (jf. dom af 1.4.2004, sag C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, Sml. I, s. 3403, præmis 19).
- 38 Hvad angår det bilag, som direktivets artikel 3, stk. 3, henviser til, bemærkes i denne forbindelse, at det kun indeholder en vejledende og ikke-udtømmende liste over de kontraktvilkår, der kan betegnes som urimelige (Freiburger Kommunalbautendommen, præmis 20).
- 39 Desuden bestemmer direktivets artikel 4, at det skal vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til, hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse.

40 I forhold til det vilkår, som er genstand for tvisten i hovedsagen, skal det imidlertid påpeges, at Domstolen i præmis 21-24 i dommen i sagen *Océano Grupo Editorial og Salvat Editores*, at et vilkår i en aftale, der er indgået mellem en forbruger og en erhvervsdrivende som omhandlet i direktivet, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende og ikke har været genstand for individuel forhandling, og hvis formål er i alle de tvister, der udspringer af kontrakten, at henlægge kompetencen til retten i den retskreds, hvor den erhvervsdrivendes hjemsted befinder sig, opfylder alle kriterierne for at kunne karakteriseres som urimeligt i henhold til direktivet.

41 Som Domstolen har understreget i præmis 22 dommen i sagen *Océano Grupo Editorial og Salvat Editores*, pålægger et sådant vilkår nemlig forbrugeren byrden ved at være forpligtet til at anerkende en ret som enekompetent, der kan være langt væk fra hans bopæl, hvilket kan gøre det vanskeligere for ham at give møde. I sager vedrørende mindre beløb kan forbrugers udgifter til at give møde efter omstændighederne vise sig at være en alvorlig hindring og bevirke, at forbrugeren afstår fra ethvert søgsmål eller enhver varetagelse af sine interesser. I samme præmis 22 konkluderede Domstolen således, at et sådant vilkår hører til den kategori af vilkår, hvis formål eller virkning er at ophæve eller indskrænke forbrugers adgang til at rejse søgsmål, en kategori, der er omhandlet i punkt 1, litra q), i bilaget til direktivet.

42 Uanset at Domstolen i udøvelsen af den kompetence, som den i henhold til artikel 234 EF har, i præmis 22 i dommen i sagen *Océano Grupo Editorial og Salvat Editores* fortolkede de generelle kriterier, som fællesskabslovgiver har anvendt som definition på begrebet urimeligt kontraktvilkår, kan den dog ikke udtale sig om anvendelsen af disse generelle kriterier på et bestemt kontraktvilkår, som skal fortolkes under hensyn til de faktiske omstændigheder i det konkrete tilfælde (jf. *Freiburger Kommunalbauten*-dommen, præmis 22).

43 Det påhviler den forelæggende ret i lyset af det ovenstående at tage stilling til, hvorvidt et kontraktvilkår kan anses for urimeligt som omhandlet i direktivets artikel 3, stk. 1.

44 Under disse omstændigheder skal det tredje spørgsmål besvares således, at det påhviler den nationale ret at afgøre, hvorvidt et kontraktvilkår som det, der er genstand for tvisten i hovedsagen, opfylder kriterierne for at anses for urimeligt som omhandlet i direktivets artikel 3, stk. 1. Herved skal den nationale ret tage hensyn til den omstændighed, at et vilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, som er indsat uden at have været genstand for individuel forhandling, og som henlægger enekompetencen til retten i den retskreds, hvor den erhvervsdrivendes hjemsted befinder sig, kan anses for urimeligt.

Sagens omkostninger

45 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 6, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at et urimeligt kontraktvilkår ikke binder forbrugeren, og at det i denne henseende ikke er nødvendigt, at forbrugeren forudgående har anfægtet vilkåret og fået medhold.**

- 2) Den nationale ret skal **ex officio undersøge, om et kontraktvilkår er urimeligt, så snart den råder over de oplysninger om de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver. Når den anser et sådant vilkår for at være urimeligt, anvender den ikke vilkåret, medmindre forbrugeren gør indsigelse herimod. Denne forpligtelse påhviler også den nationale ret i forbindelse med kontrollen af dens egen stedlige kompetence.**

- 3) Det påhviler den nationale ret at afgøre, hvorvidt et kontraktvilkår som det, der er genstand for tvisten i hovedsagen, opfylder kriterierne for at anses for urimeligt som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13. Herved skal den nationale ret tage hensyn til den omstændighed, at et vilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, som er indsat uden at have været genstand for individuel forhandling, og som henlægger enekompetencen til retten i den retskreds, hvor den erhvervsdrivendes hjemsted befinder sig, kan anses for urimeligt.

Underskrifter